

A Nagy Úton

Talán a keletről nyugatra húzódó felhők hátán nyargaltam, lehet, hogy a köves partoldalban lakott a lelkem, vagy tölgyfa voltam; nem emlékszem. De tudom, hogy jártam arra már sokszor.

Kezdetben nem volt Úr, csak végtelen, boldog vadon. Az Utat az ember építette s én láttam, amikor karcsú, hajlékony alakja lassan kivált az erdők és mocsarak rengetegéből.

Láttam a Singidumum sáncait, falait. A folyam vize akkor is tajtékot vetett; beleszántott a keleti szél, messzi pusztaságok jeges üzenete. A tisztek és katonák, barbár módra, durva szőruadrágba bújtatták fázós tagjaikat s átkozták a szürke eget és az erőtlenséget, mely nem ad meleget. Lent a Danubius partján gályák kötöttek ki, dák, illyr és egyéb barbár rabok köveket cipeletek a partra. A szél felhozta a katonák kurta parancsait, az ostorok pattogását, a dolgozók bús panaszát, nyögését.

Épül a Nagy Út, mely a Város fórumán született sok évvel ezelőtt s azóta egyre nő, nyúlik keletnek, északnak . . .

A nyugati sánc hátán vén centurió állott. Görnyedt hátát nekivetette a bástya falának, ősz haját arcába vágta a hideg szél, mely gúnyjában keresztül is megdermesztette didergő testét. De ő nem érzett szelet, hideget: fűtötte a belső meleg, mely fényes cseppeket hintett a homlokára. Láztól csillogó szemei mereven odatapadtak a nyugati ég aljához, mely megett Itáliát tudta. Az ajka remegett. Imádkozott:

„Mars Isten a Te szolgád voltam; a Tied volt az életem, a vérem és a kardom! Hűségesen szolgáltalak én is, apám is és apám apái is, akik lovagok voltak és a Te katonáid. De az én életem immár erőtlenségre, pislogó kis láng, a vérem elapadt forrás, a kardom eltompult ócska vas; mit kezdenél az én kis gyengeséggemmel Te, aki az erő és a harc Istene vagy? Bocsáss hát szabadon!”

Ládd, megépítettem az Utat a magam piros vére árán a Te dicsőségedre és a kalmárok, tizedszedők és pénzváltók hasznára. A Te nevedben emberek öltem, akiket nem gyűlöltem, országokat hódítottam, amelyekbe sohasem vágytam és városokat alapítottam, amelyeket sohasem fogok megszeretni. De most, amikor az éveim elfogytak, mint a lámpásból az olaj, bocsáss el! Engedd, hogy még egyszer láthassam Itáliát és a Várost, hogy még egyszer érezhessem a római nap melegét, hogy megpihenhessek . . .”

Imáját felkapta a szél, összevegyítette a rabok jajszávával s beledobta semmibe. Messze nyugaton a lebukó nap sugarai fényes kopjafegyek er-

dein táncoltak; Gyrmium felől légiók vonultak; Járták a Nagy Utat. Léptük nyomát jeltelen sírok szegélyezik, amelyekről nem tud senki csak a rabok és én.

Később keletről jött barna legények táncoltatták apró paripáikat a Nagy Úton. Föld, jószág nem kötötte őket, akadályt, megállást nem ismer-tek: Szabadok voltak. Szilaj büszkeségükben törtek, száguldottak előre, amíg el nem hamvadtak saját tüzükbén.

Kacagva öltek, könnyen haltak. Jöttüket nem áhitotta, vesztüket nem fájlalta senki. Csak én sirattam meg boldog, erős életüket.

Ki tudná őket felsorolni mind, akik felsebezték lábaikat az Út kö-vein? A kereszt jegyében keletnek, a félhold alatt nyugatnak vonultak a hadak. De ki tudná leírni a félhold és a kereszt harcát az Útért?

Valahol egy veremben porlad a karcsú, göndör szaracén harcos a szikár, szökehajú északi katonával.

Bizony én láttam Singidumum sáncait, falait, láttam a Nagy Út kez- detét, láttam azokat is, akik járták és azokat is, akik árkaiban nyugosznak.

A temető végén sokszáz egyforma szürke fejfa sorakozik katonás rendben. Elöttök négy kőablán négy sor vers:

Hol sirjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak
Es áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.

De én nem tudok leborulni: vállamat hatezer esztendő nyomja. Cél nélkül száguldok előre. Élet, imádság messze elmaradt mögöttem s előttem csak a határtalan idő dereng.

Az egyik kis korhadt fakeresztben el tudok még olvasni két szót: ön- kéntes-tizedes: Őt is láttam, amint a kemény kórházi ágyon hanyódot. Nap- égette fiatal arcára mély rovásokat irt a szenvedés. Átlőtt melle zakatolt, a szeme hiába keresett támaszt a kopár, csupafehér falakon. Kínlódva, hő- rögve motyogott. Imádkozott:

„Uram, Istenem a Te szolgád vagyok. Neked akarom adni az életemet, a véretem és fiatal karjaim minden erejét. Hűsé- gen szolgálnálak, mint apám és apám apái, akik jámborok vol- tak és a Te híveid. Az életem lobogó láng lehetne, a vérem da- gadó patak, a karom eleven munka. Ne engedj hát, hogy min- den elmuljon bennem, hisz Téged a szeretet Istenének ne- veznek!

Ládd, én nem akartam ezt az Útat járni, én nem akartam a magam piros vérét, kalmárok, tizedszedők és pénzváltók hasz- náért kiöntani. Igaz, embereket öltem, városokat pusztítottam, de nem gyűlöltem őket. Biz én szívemben harag sohasem lako- zott! Élni szeretnék Uram és alkotni a Te dicsőségedre. „

Imája újra összevegyült ezek panaszával s a lebukó nap sugarai me- gint csak szuronyhegyekről pattantak vissza: A Tisza felől ezredék vonul- tak. Járták a Nagy Utat. Léptük nyomán a sírszegély.

Holdas éjszakákon néha feljönnek hideg vermeikből az Út halottai. Én ösmerem valamennyit, de más megijedne a sokaságuktól. Seregük na- gyobb minden élők seregénél. Zörgő csont-öklüket himbálgják, üres fehér arcukat nekifordítják a teliholdnak s panaszosan kérdegetik:

KIÉRT? MIÉRT?

Bencz Boldizsár: Oázis szimbóluma

A Nagy Út fehéren kanyarodik az ég négy tája felé. Szeszélyes fordulatai úgy terpeszkednek a síkságon, mint valami torz vígyor a Minden-ség arcán.

Beograd, 1933. október.

TAKÁCS ZOLTÁN

Bencz Boldizsár

Oázis szimbóluma

Gyilkos társaságom, meghitt barátaim;
egy pohár, egy üveg,
bennre véres a bor.
Az óra csak ketyeg az asztalomon,
éj van,
itt-ott kúsz, baljós jaj,
aztán újra
zúgva vág ablakomnak a sírokkó
s a végtelen Szaharán
valószínűleg szomjában-veszett hullára
hústkopasztó
forró homok most ütötte dombját.
Vér nem folyt,
egészen bizonyos, hogy sebet sem ejtett a homok
csak ködleni sejtette messze
a béke-szimólumos levelű pálmák
hús oázisát
s rengő sivatag-hajóján az ember
már oda nem ért.
E homok-termette borból
ime minden kortyot, ezer csontí gyökérből,
hajdan ember-voltok reményének
szomjoltást leső vártáján a halál préselte
és most,
most, hogy azt a tradicionális éjfélt
vontatottan, repedten kongja
a holdfényben szikrázó arab mecset,
minden korty borban
érezem a Szahara szimbólumát,
érezem a Szahara oázist rejtő kék ködét
s a kék ködből fűtőösen,
forrón vágató sírokkó,
ó, nem azt vijjogja-e ablakomon,
hogy igen-, az ott messze a béke-oázis, a
igen az a takaró köd ott,
igen, az gáz
s a sivatag hajóján
szomjasan mennyi ember!?
istenem, 1918 óta mennyi ember!?
akik talán,
talán csakugyan nem lesznek
tanúi a vérnek,
akiken talán seb sem esik soha
s akik talán,
talán mégis,
lám mégis . . . oda nem érnek soha.

(Algír 1934. júniusában).